

Тема: Право інтелектуальної власності

План

1. Поняття творчої діяльності і права інтелектуальної власності.
2. Підстави і момент виникнення права інтелектуальної власності.
3. Право інтелектуальної власності щодо об'єктів інформаційних технологій.
4. Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист судом права інтелектуальної власності.

Шановні студенти, Вам необхідно опрацювати наступні види завдань для визначення рівня знань, умінь та навичок

1. Переглянути інформацію за посиланням

<https://www.youtube.com/watch?v=dkBAeXWakIU>

https://www.youtube.com/watch?v=vOY7A_FIj4o

<https://www.youtube.com/watch?v=eU6MNTa9JTA>

2. **Методичні рекомендації до самостійної роботи**

Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.

1. Поняття творчої діяльності і права інтелектуальної власності.

Питанням розвитку усіх видів творчості надає великої уваги нова Конституція України. У ст. 54 вона проголошує, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Держава гарантує захист інтелектуальної власності, авторських прав громадян, їх моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

За Конституцією України кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може використовувати або поширювати зазначені результати без згоди їх власника, лише за винятками, встановленими законами.

Творчість — це цілеспрямована інтелектуальна діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю.

Творчість властива будь-якій діяльності людини: технічній, художній, літературній, науковій, виробничій тощо.

За своєю цілеспрямованістю творчість можна умовно поділити на два основні види: духовна творчість і науково-технічна творчість.

У ст. 5 Закону України "Про авторське право і суміжні права" від 23 грудня 1993 р.' (далі — Закон про авторське право) наведено перелік творів науки, літератури і мистецтва, на які поширюється авторське право. Цей перелік не є вичерпним і в проекті Закону України "Про внесення змін і доповнень до Закону України "Про авторське право і суміжні права" він вже значно збільшився. Варто зазначити, що поняття "результати духовної творчості", як і саме поняття "духовна творчість", у нашій спеціальній літературі не вживалося. У саме слово "духовність" вкладали лише релігійний зміст. З часом це слово набуло іншого значення і нині духовність слід розуміти як відповідність певного роду діяльності, поведінки, а головне — їхнього змісту загальноновизнаним людським цінностям: загальноприйнятим нормам моралі, поведінки, світогляду, світовідчуття тощо.

Зміст, спрямованість, сила емоційного впливу літератури, мистецтва, науки зумовлюють духовність сучасного суспільства.

Отже, творчість гуманітарного характеру, спрямовану на збагачення внутрішнього світу людини, можна вважати духовною творчістю. Вона охоплює літературу, науку, мистецтво, виконавську майстерність артистів, звукозапис, радіо, телебачення та інші види творчої діяльності гуманітарного характеру.

Так, наприклад, відомий російський балетмейстер Ю. Григорович уклав контракт зі Світовим центром виконавських мистецтв, що утворений у Лондоні і Белфасті. За цим контрактом він стає художнім керівником балету і в його обов'язок входить подати всю програму підготовки, запропонувати Центру "свою інтелектуальну власність".

Отже, у даному разі об'єктом інтелектуальної власності є саме високохудожня виконавська майстерність, так би мовити, художній "почерк" самого Ю. Григоровича.

До результатів науково-технічної творчості належать винаходи в усіх галузях людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, знаки обслуговування, фірмові назви і комерційні позначення, інформаційна продукція, селекційні досягнення тощо. Це такі результати науково-технічної творчості, які можна використовувати будь-яким способом, що не суперечать закону, в господарській діяльності — промисловості, сільськогосподарському виробництві тощо.

Усі зазначені результати творчої діяльності об'єднані поняттям інтелектуальної власності. З цього загального поняття інтелектуальної власності міжнародно-правові документи виділяють окремо промислову власність, до якої належать винаходи, загальнокорисні зразки, промислові рисунки або моделі, фабричні або товарні знаки, знаки обслуговування.

Інші об'єкти інтелектуальної власності, які залишилися за межами поняття промислової власності, становлять групу результатів творчої діяльності, що охороняється авторським правом. Цю групу часто називають літературно-художньою власністю.

Отже, всі результати творчої діяльності з точки зору цивільної правової охорони поділяються на дві групи: одна група охороняється авторським правом, друга — правом промислової власності (патентним правом) та іншими нормативними актами. Підкреслимо, що всі результати творчої діяльності чинним законодавством визнані товаром і, отже, вони можуть бути об'єктом будь-яких цивільних правочинів. У період переходу до ринкової економіки це має істотне значення, оскільки результати творчої діяльності у такий спосіб стають об'єктом цивільного обороту і створюють ринок духовної та науково-технічної продукції.

Таким чином, у цивільному праві та в цивільному законодавстві склалося два самостійні правові інститути — авторське право і право промислової власності. У цивільно-правовому регулюванні відносин, що складаються у зв'язку зі створенням, використанням та охороною результатів творчої діяльності, багато спільного, але багато й відмінностей.

Право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом та іншим законом. Навіть розміщення цього інституту в ЦК України одразу за книгою «Право власності та інші речові права» ще раз засвідчує вагомість суспільної цінності інтелектуальної власності.

У об'єктивному розумінні право інтелектуальної власності - це сукупність правових норм, які врегульовують відносини щодо створення, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності.

У суб'єктивному розумінні - це сукупність прав, які належать суб'єкту у зв'язку зі створенням і використанням об'єкту інтелектуальної власності.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є особи (творці), чиєю працею створено об'єкт. Це може бути автор твору, винахідник, виконавець та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності, передбачені законом.

Перелік **об'єктів** інтелектуальної власності, яким за законом надано правову охорону, викладено у ст. 420 ЦК України. Вони не є вичерпними і з часом можуть доповнюватись.

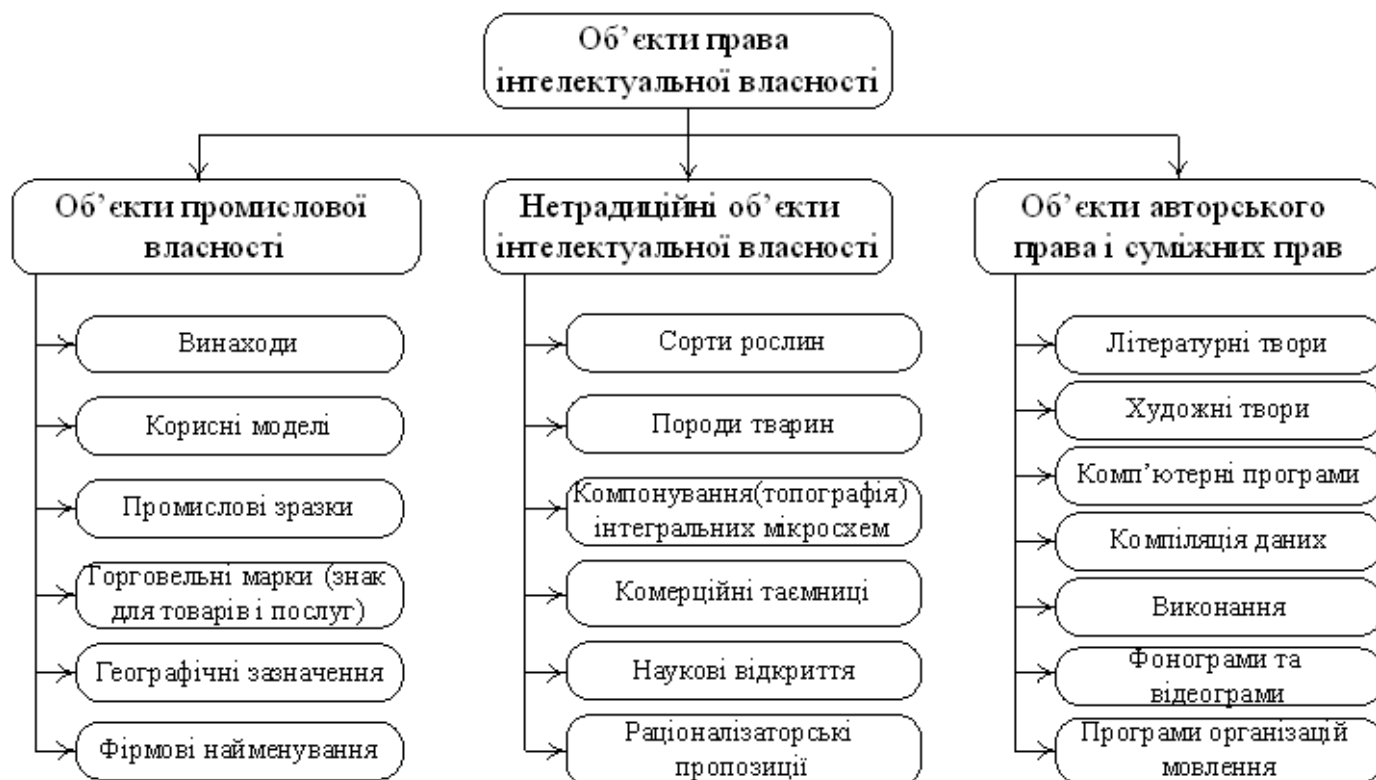
До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання;
- фонограми, відеозаписи, передачі (програми) організацій мовлення;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки; композиції (топографії) інтегральних мікросхем;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;
- комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- комерційні таємниці.

Всі ці об'єкти є різними за походженням, природою створення, тому їм відповідають різні методи законодавчого забезпечення. Так, літературні і художні твори, комп'ютерні програми, виконання, фонограми охороняються законодавством про *авторське право і суміжні права*. Об'єкти права

промислової власності (винаходи, корисні моделі і промислові зразки) захищаються *патентним правом*.

Зважаючи на особливості об'єктів інтелектуальної власності, законодавець закріплює їх правове регулювання у різних главах. Так, право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (*авторське право*) врегульовано главою 36 ЦК України. Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (*суміжні права*) врегулюється главою 37 ЦК України і т. д. Окремі глави чинного законодавства закріплюють право інтелектуальної власності на: наукове відкриття; винахід, корисну модель, промисловий зразок; компонування інтегральної мікросхеми; раціоналізаторську пропозицію; сорт рослин, породу тварин; комерційне найменування; торговельну марку; географічне зазначення; комерційну таємницю.

2. Підстави і момент виникнення права інтелектуальної власності.

Підставами виникнення прав інтелектуальної власності є юридичні факти, з якими пов'язано надання охорони праву інтелектуальної власності. Стаття 422 ЦК України закріплює положення про те, що право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, встановлених ЦК України, іншими законами та договорами. Для різних об'єктів інтелектуальної власності вони неоднакові.

Так, право інтелектуальної власності на об'єкти авторського права і суміжних прав виникає з моменту створення твору, тобто надання творам науки, літератури, мистецтва об'єктивної форми.

Право інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав виникає: на виконання - з моменту його першого здійснення; на фонограми і відеограми - з моменту їх вироблення; на передачу (програму) - з моменту її першого здійснення.

Відповідно до ст. 422 ЦК України право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, встановлених цим кодексом, іншим законом чи договором.

Згідно з ч. 2 ст. 11 ЦК України підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є:

- 1) договори та інші правочини;
- 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності;
- 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;
- 4) інші юридичні факти.

Майнові права інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, на компонування інтегральних мікросхем, сорти рослин і породи тварин, географічні зазначення є чинними від дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Виключні майнові права інтелектуальної власності на винаходи,

корисні моделі, промислові зразки, компоновання інтегральних мікросхем виникають від дати подання заявки на зазначені об'єкти до відповідного державного органу.

Майнові права інтелектуальної власності на сорти рослин і породи тварин виникають від дати, наступної за датою їх державної реєстрації. Виключні майнові права на сорти рослин і породи тварин - зі січня року, що настає за роком державної реєстрації цих прав.

Майнові права інтелектуальної власності на географічні зазначення виникають від дати, наступної за датою їх державної реєстрації. На географічні зазначення виключні права не виникають.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого його використання та охороняється без обов'язкового подання заявки на останнє чи його реєстрації і незалежно від того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки.

Майнові права на торговельну марку є чинними від дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку. Щодо виключних майнових прав інтелектуальної власності на вказану марку, то вони виникають від дати подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку.

Оскільки визначення дати виникнення права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію ЦК України не містить, такою вважається дата визнання пропозиції раціоналізаторською і початку її використання. Дата виникнення правової охорони комерційної таємниці також не визначена в ЦК України.

Отже, ЦК України уніфікував моменти виникнення права інтелектуальної власності на різні її об'єкти. Право інтелектуальної власності на її об'єкти може виникати на підставі цивільно-правових договорів. Майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані іншій особі повністю або частково, а умови передання майнових прав інтелектуальної власності визначаються договором.

3. Право інтелектуальної власності щодо об'єктів інформаційних технологій.

Чинним цивільним законодавством України (зокрема, в Цивільному кодексі України від 16.01.2003 р., який вступив в силу 1.01.2004 р.) не дано визначення поняття комп'ютерної інформації. Але у ньому подається визначення інформації. Зокрема, в Цивільному кодексі України (ЦКУ) поняття інформації подається у статті 200: "Інформацією є документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі".

Застосовуючи аналогію права та аналогію законодавства, можна дати наступне визначення комп'ютерної інформації як предмета цивільно-правових відносин. Априорі зазначимо, що під комп'ютерною інформацією розуміється інформація, яка виготовлена за допомогою комп'ютерних технологій і яка може бути об'єктом економічних (цивільних) відносин як продукт інтелектуальної діяльності. Як видова категорія комп'ютерна інформація може бути у формі комп'ютерних програм, комп'ютерних (автоматизованих) баз даних та знань, комп'ютерної іграшки, веб-сторінки в Інтернет тощо, всього того, що є результатом творчості, а отже, творами. Тобто, вся інформація яку людина може сприймати за допомогою комп'ютера (комп'ютерних технологій) і є комп'ютерною інформацією.

Нині за допомогою комп'ютерної інформації можна сприймати всі твори науки, техніки, мистецтва. Виходячи із зазначених міркувань, можна зробити наступне визначення категорії "комп'ютерна інформація" – це документовані або публічно оголошені відомості, які знаходяться на електронно-цифрових (комп'ютерних) носіях, у тому числі про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Тобто, до комп'ютерної інформації можна віднести будь-які дані (відомості, сигнали), які "оцифровані": придатні для сприйняття, обробки та передачі за допомогою комп'ютера. Сюди можна віднести не тільки аудіо, відео та текстові дані, а й різні за призначенням комп'ютерні програми, комп'ютерні бази даних, знань тощо.

У статті 1 Закону України "Про авторське право і суміжні права" подається подібне за сутністю визначення поняття комп'ютерної інформації у сенсі інформації про управління правами. Зокрема, там зазначається, що це інформація в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права і (або) суміжних прав та автора чи іншу особу, яка має на цей об'єкт авторське право і (або)

суміжні права, або інформація про умови використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав, або будь-які цифри чи коди, у яких представлена така інформація, коли будь-який із цих елементів інформації прикладений до примірника об'єкта авторського права і (або) суміжних прав або вміщений у нього чи з'являється у зв'язку з його повідомленням до загального відома. У статті 1 Закону України “Про захист інформації в автоматизованих системах” (від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР) подається більш простіше для сприйняття визначення комп'ютерної інформації через категорію “інформація в автоматизованих системах (АС)”: “Інформація в АС – сукупність усіх даних і програм, які використовуються в АС незалежно від засобу їх фізичного та логічного представлення”.

У статті 1 цього Закону під АС розуміється система, що здійснює автоматизовану обробку даних і до складу якої входять технічні засоби їх обробки (засоби обчислювальної техніки і зв'язку), а також методи і процедури, програмне забезпечення. Зазначене формулювання змісту АС пропонується розглядати як подібне до змісту “комп'ютерна система”. Отже визначення комп'ютерної інформації можна зробити наступним чином: комп'ютерна інформація – це відповідним чином упорядкована множина усіх даних і програм, які використовуються в комп'ютері незалежно від засобу їх фізичної та логічної об'єктивізації (матеріалізації).

Стаття 4 Закону України “Про захист інформації в автоматизованих системах” визначає відносини права власності на інформацію в АС під час її обробки у контексті права інтелектуальної власності, його складової – авторського права. Право власності на інформацію, створену як вторинну в процесі обробки в АС, встановлюється з урахуванням норм авторського права на підставі угоди між власником вхідної інформації і користувачем АС. Якщо такої угоди немає, то така інформація належить користувачу АС, який здійснив цю обробку. Користувач АС може проводити обробку інформації лише за наявності згоди на те її власника або уповноваженої ним особи, якщо ця інформація не віднесена до категорії загальнодоступної. У статті 5 цього Закону визначаються гарантія юридичного захисту комп'ютерної інформації. Суб'єкти права власності, визначені авторським правом або договірними відносинами, мають право на юридичний захист від заподіяння шкоди власнику інформації чи АС внаслідок навмисної чи ненавмисної втрати, знищення, підроблення, спотворення, блокування інформації та інших неправомірних дій.

За допомогою такого гіперзв'язку спеціального законодавства зроблено визначення сутності поняття комп'ютерної інформації як об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі його провідного інституту – авторського права.

Комп'ютерна інформація – це відомості (дані, сигнали, коди), які знаходяться на електронно-цифрових (комп'ютерних) носіях, незалежно від засобу їх фізичної та логічної об'єктивізації, у тому числі про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі і щодо яких виникають відносини інтелектуальної власності: володіння, користування, розпорядження.

4. Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист судом права інтелектуальної власності.

Порушення прав інтелектуальної власності, невизнання цього права чи посягання на нього тягне за собою відповідальність, передбачену ЦКУ, іншими законами або договором (ст. 431 ЦКУ). Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. При цьому суд у випадках і в порядку, встановлених законом, може відповідно до ст. 432 ЦКУ прийняти рішення, зокрема:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів;
- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;
- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення³.

При цьому ст. 52 Закону України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право та суміжні права» (далі - Закон про авторське право) передбачає право осіб, в тому числі на звернення до інших органів відповідно до їх компетенції. Суб'єкти авторського права і/або суміжних прав мають право: вимагати визнання та поновлення своїх прав; звертатися з позовом до суду про відновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право або створюють загрозу їх порушення; пред'являти позови про відшкодування моральної шкоди; пред'являти позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або про стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій; вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права і суміжних прав. Згідно з п. 2 ст. 52 Закону про авторське право суд має право винести рішення: про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і (або) суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування; відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і (або) суміжних прав; стягнення з порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення; виплату компенсації, що визначається судом, замість відшкодування збитків або стягнення доходу; заборону опублікування творів, їх виконання, випуску примірників фонограм, відеограм, про припинення їх розповсюдження, про вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, про публікації в пресі інформації стосовно допущеного порушення; вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів та об'єктів суміжних прав, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження. Також, суд може винести рішення про накладення на порушника штрафу в розмірі 10% суми, присудженої судом на користь позивача, яка перераховується в установленому порядку до державного бюджету України.

Види відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності

Відповідно до ст. 176 КК України, до кримінальної відповідальності притягаються особи, винні в такому порушенні авторського права і суміжних прав, як незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у великому розмірі.

Стаття 177 КК України визнає кримінально караним порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію, якщо це завдало матеріальної шкоди у великому розмірі.

Щодо адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності, то ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення визнає адміністративно караним таке порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, як незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності, насамперед, може бути здійснено судом. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. Цивільно-правова (книга четверта Цивільного Кодексу України)

Форми захисту прав інтелектуальної власності – це комплекс організаційних заходів, спрямованих на захист прав і законних інтересів авторів, виконавців, виробників фонограм, відеограм, організацій мовлення, винахідників та інших суб'єктів прав інтелектуальної власності.

юрисдикційна;

неюрисдикційна.

Неюрисдикційна форма захисту прав включає дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, які здійснюються ними самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. Переважною формою неюрисдикційного захисту є самозахист, що проявляється в активних чи пасивних діях особи, спрямованих на запобігання чи припинення порушення власного суб'єктивного права.

Стаття 19 ЦКУ України передбачає самозахист цивільних прав. Особа має право на самозахист своїх прав від порушень і протиправних посягань. Самозахистом визнається застосування особою, право якої порушено, засобів протидії, що не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, та характеру дій, якими ці права порушені, і не можуть суперечити вимогам закону. Способи самозахисту можуть обиратися особою або визначатися законом, іншими правовими актами чи договором. Ця форма самозахисту у відносинах авторства на практиці трапляється в поодиноких випадках. І хоча вона є дещо малозначущою, та все ж не може ігноруватися, бо стаття 55 Конституції України гарантує кожному невід'ємне право будь-якими незабороненими законом засобами захищати свої права і свободи.

Юрисдикційна форма захисту прав передбачає діяльність уповноважених державою органів щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності або прав, що оспоруються. Суть її полягає у зверненні особи, права і законні інтереси якої порушено неправомірними діями, за захистом до державних або інших компетентних органів, які уповноважені вжити необхідних заходів для відновлення порушеного права і припинення правопорушення.

Юрисдикційна форма захисту прав поділяється на загальну і спеціальну форму здійснення передбачених законом засобів захисту. Відповідно до загальної форми захист прав на об'єкти інтелектуальної власності здійснюється у судовому порядку. Спеціальною формою захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є адміністративний порядок захисту цих прав. Він застосовується лише у випадках, вказаних у законодавстві. Наявність інституту юрисдикційного захисту відповідає міжнародним вимогам щодо захисту авторських прав. Інститут юрисдикційного захисту містить великий потенціал, здатний забезпечити врегулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності на достатньому рівні.

Найефективнішою юрисдикційною формою захисту права інтелектуальної власності є судовий захист, що здійснюється судами загальної юрисдикції у порядку цивільного чи кримінального провадження, адміністративними та господарськими судами. Судовий захист здійснюється в Україні на загальних принципах судочинства.

Судовий захист прав інтелектуальної власності в Україні

Цивільний кодекс України передбачає дві групи норм щодо захисту права інтелектуальної власності — загальні цивільно-правові норми і спеціальні, передбачені законами України про інтелектуальну власність. Цивільний кодекс України передбачає захист цивільних прав у судовому порядку (ст.ст. 16, 432 ЦК України).

Порушенням права інтелектуальної власності визнається вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єкта права інтелектуальної власності та їх майнові права. Порушенням визнається піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав — опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.

До порушення права інтелектуальної власності відноситься плагіат -- оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають право інтелектуальної власності і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм), фонограм, відеограм, програм мовлення визнається порушенням права інтелектуальної власності.

Порушенням права інтелектуальної власності визнається також вчинення дій, що створюють загрозу порушення нього права; будь-які дії свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема, виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу; підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема, в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів права інтелектуальної власності чи особи, яка здійснює таке управління; розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема, в електронній формі.

Порушення права інтелектуальної власності визнається також порушення умов договору щодо використання об'єктів цього права.

Відповідно до ст. 432 ЦК України суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;

2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;

3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів;

4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;

5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення. Спори у сфері інтелектуальної власності вирішуються спеціальним судом – Вищим судом з питань інтелектуальної власності. У своїй діяльності він користується Господарським процесуальним кодексом України.

Зокрема ч. 2 ст. 20 ГПК України передбачено, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси; 3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань.

Громадянин на свій розсуд може звернутися за захистом свого порушеного права не тільки до суду, а й до відповідного державного органу управління або громадської організації. Він може звернутися до вищої організації відповідача, до творчої спілки, до якої входить відповідач, до антимонопольного органу. Такі спори частіше розв'язуються в адміністративному порядку (Кодекс адміністративного судочинства України)

Міжнародні стандарти захисту прав інтелектуальної власності

Існує цілий ряд міжнародних договорів, що регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Однак, серед міжнародних стандартів щодо правової охорони інтелектуальної власності особливу роль відіграє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС), функції адміністрування якої покладені на Світову організацію торгівлі (далі – СОТ). Угодою ТРІПС встановлені норми, що погоджені країнами – членами СОТ як мінімальні вимоги до правової охорони інтелектуальної власності. Всі країни – члени СОТ, а також ті країни, які хотіли б стати її членами в майбутньому, повинні дотримуватися цих норм.

Положення, що викладені в Угоді ТРІПС, багато в чому співпадають з положеннями давно існуючих міжнародних договорів з питань правової охорони інтелектуальної власності. Наприклад, положення, які вимагаються Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (далі – Бернська конвенція), включені до Угоди ТРІПС і застосовуються до правової охорони творів, які захищаються авторським правом.

Подібним же чином в Угоду ТРІПС включені положення щодо правової охорони винаходів та торговельних марок, які містяться в Паризькій конвенції про охорону промислової власності (далі – Паризька конвенція).

Що стосується захисту прав інтелектуальної власності, то Угода ТРІПС вимагає від країн – членів СОТ встановлювати справедливі й рівні для всіх процедури захисту прав, які не є необґрунтовано обтяжливими, складними або затратними, а також не обмежуються в часі для прийняття дій. З огляду на характер шкоди, яка може бути завдана у разі, коли порушення прав інтелектуальної власності залишаються без уваги, Угода ТРІПС вимагає термінового вжиття засобів захисту прав, включаючи попередні або тимчасові заходи, без попереднього повідомлення підозрюваного порушника. Процедури повинні містити в собі гарантії, що рішення будуть прийматися на основі представлених сторонами доказів неупередженим суддею, який раціонально застосовує норми закону.